

SREDNJE POKLICNO IZOBRAŽEVANJE
IZPITNI KATALOG ZA ZAKLJUČNI IZPIT
SLOVENŠČINA

Določil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje na 99. seji dne 15. 2. 2007.

KAZALO

UVOD

- 1. SPLOŠNI CILJI POUKA**
- 2. CILJI ZAKLJUČNEGA IZPITA**
- 3. IZPITNI STANDARD**
- 4. ZGRADBA IZPITA**
- 5. TRAJANJE IZPITA**
- 6. VREDNOTENJE IN OCENJEVANJE**
- 7. SHEMA IZPITA**

UVOD

Predmetni izpitni katalog iz slovenščine opisuje cilje, vsebino in načine preverjanja na zaključnem izpitu. V katalogu so navedeni splošni cilji poučevanja tega predmeta in cilji preverjanja znanja na zaključnem izpitu; temeljijo na učnem načrtu v obsegu 213 ur, kot določa predmetnik za ta program izobraževanja.

V prvem delu kataloga so opisani cilji pouka in zaključnega izpita, sledi opis zaključnega izpita, vrednotenje in ocenjevanje.

1. SPLOŠNI CILJI POUKA

1. Dijaki se zavedajo pomembne vloge slovenskega jezika v njihovem osebnem in družbenem življenju, zato imajo do njega pozitivno čustveno in razumsko razmerje.

– Zavedajo se, da je slovenščina kot njihov materni jezik zanje najbolj naravna socializacijska danost, saj z njo vseskozi, najlaže in najuspešneje izražajo svoje misli, občutja, hotenja in ustvarjalnost, pa tudi razumejo sebe in druge ter navezujejo in ohranjajo stike z drugimi ljudmi.

– Zavedajo se, da je slovenski jezik temeljna prvina njihove osebne in narodne identitete, pa tudi najpomembnejši del slovenske kulturne dediščine.

– Zavedajo se, da je slovenski jezik državni jezik v Republiki Sloveniji, poznajo pa tudi položaj drugih jezikov v Republiki Sloveniji ter položaj slovenskega jezika v zamejstvu in izseljenstvu.

2. Pri sporazumevanju dijaki uporabljajo govornemu položaju ustrezno socialno zvrst in podzvrst; v ustreznih govornih položajih si prizadevajo govoriti knjižno.

3. Dijaki sodelujejo v pogovorih, poslušajo (gledajo) in berejo različna besedila ter ustno in pisno izražajo svoje misli, doživetja, čustva, stališča in ustvarjalnost.

– Z različnimi sogovorniki se pogovarjajo vljudno in strpno; spoštujejo mnenje drugih ter izražajo svoje mnenje in ga utemeljijo.

– Usposablja se za sporazumevanje v svojem poklicu – v strokovnih zadevah s sodelavci in strankami.

– Različna besedila poslušajo in berejo razmišljujoče in kritično; dobljene podatke iz besedil se naučijo uporabljati v vsakdanjem življenju.

– Tvorijo ustrezna, razumljiva in jezikovno pravilna ustna in pisna besedila.

4. Dijaki razvijajo in ohranjajo tudi pozitivno razmerje do leposlovja ter ob branju in pogovoru o književnih delih oblikujejo lastni sestav kulturnih in družbenih vrednot.

5. Pri poslušanju in branju umetnostnih besedil se oblikujejo v doživljajsko usmerjene bralce; razvijajo zmožnost branja književnih besedil; ta se kaže v govornih in pisnih ubeseditvah doživetja, in spoznanju, da je branje književnosti lahko vir estetskega užitka.

6. Dijaki spoznajo najbolj osnovne literarnozgodovinske in literarnoteoretske pojme, potrebne za interpretacijo prebranih leposlovnih besedil.

2. CILJI ZAKLJUČNEGA IZPITA

SPLOŠNI CILJI

– V skladu s cilji pouka omogočiti doseganje čim višje ravni ustreznega, razumljivega, pravilnega in učinkovitega ustnega in tudi pisnega sporazumevanja.

– Zagotavljati standard sporazumevalne zmožnosti, potrebne v poklicnem okolju in v širši družbeni skupnosti.

OPERATIVNI CILJI

Ugotoviti zmožnost učinkovitega sporazumevanja in obvladovanja dejavnosti, navedenih v učnem načrtu; le-to kandidat dokaže:

1. s pisnim izdelkom, v katerem dokaže

– razumevanje prebranega/poslušanega neumetnostnega besedila in

– zmožnost tvorjenja neumetnostnega besedila;

2. s pogovorom na ustnem delu izpita, v katerem

– zagovarja svoj pisni izdelek (utemelji svoje odgovore, prepozna napake, jih popravi in utemelji popravke);

– izrazi in utemelji svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje književnega besedila.

3. IZPITNI STANDARD

JEZIK

1 SPREJEMANJE, RAZČLENJEVANJE IN TVORJENJE USTNIH BESEDIL	
1.1 Pogovori POSLUŠANJE Dijak je zmožen poslušati naslednje posnete pogovore: – neuradne pogovore, – uradne pogovore s strankami, – uradne pogovore s poslovnimi partnerji. GOVORJENJE 1.2 Govorni nastopi POSLUŠANJE Dijak je zmožen poslušati naslednje govorne nastope: – predstavitev osebe/kraja/poti, – opis predmeta, – opis naprave in njenega delovanja, – besedilo ekonomske propagande, – navodilo za delo/opis delovnega postopka,	Dijak je po poslušanju zmožen – poročati – o okoliščinah pogovora ter – o temi in bistvenih podatkih pogovora; – ugotoviti – ali je pogovor uraden ali neuraden, – ali so sogovorci enakovredni/neenakovredni; – razčleniti in vrednotiti – način pogovarjanja ter – ustreznost, razumljivost in jezikovno pravilnost pogovora. Dijak je zmožen sodelovati v pogovoru in pri tem upoštevati načelo ustreznosti, razumljivosti in jezikovne pravilnosti. Dijak je po poslušanju zmožen – navesti vrsto in temo besedila, – obnoviti/povzeti vsebino besedila;

– poljudnoznanstveno oddajo, – vest o zanimivostih. GOVORJENJE	– povzeti tipične lastnosti obravnavane besedilne vrste. Dijak je zmožen samostojno govorno nastopati z vnaprej pripravljeno temo; njegovi govorni nastopi so ustrezni, razumljivi in jezikovno pravilni.
2 SPREJEMANJE, RAZČLENJEVANJE IN TVORJENJE PISNIH BESEDIL	
2.1 Uradna in javna besedila	
BRANJE Dijak je zmožen prebrati naslednja besedila: – uradni pozdrav (na razglednici); – uradno voščilo, čestitko, obvestilo, – vabilo, zahvalo, opravičilo, – potrdilo, pooblastilo, – prošnjo, pritožbo; – javno vabilo, – javna obvestila (vozni red, telefonski imenik, kazalo, vremensko napoved, RTV-program, teleteks, športni in kulturni program).	Dijak je po branju zmožen – navesti – tvorca in naslovnika, – vrsto in temo besedila, – bistvene podatke iz besedila, – najti zahtevani podatek, – določiti – ali je besedilo uradno/neuradno/javno, – besedilno vrsto; – popraviti besedilo in svoje popravke utemeljiti.
PISANJE	Dijak zna napisati naslednja besedila: – uradni pozdrav (na razglednici); – uradno voščilo, čestitko, obvestilo, - vabilo, zahvalo, opravičilo, potrdilo,

	pooblastilo, prošnjo; – izpolniti: prijavnico, naročilnico, poštne in bančne obrazce. Piše ustrezna, razumljiva in jezikovno pravilna besedila.
2.2 Strokovna in publicistična besedila	
BRANJE Dijak je zmožen prebrati naslednja besedila: – opis predmeta/kraja/poti, – vest o zanimivostih, – besedilo ekonomske propagande, – časopisno poročilo, – pripoved o življenju znanih Slovencev in drugih znanih ljudi, – navodilo za delo/opis delovnega postopka, – strokovno poročilo, – delovni dnevnik, – mali oglas, – opis naprave in njenega delovanja.	Dijak je po branju zmožen – navesti vrsto in temo besedila; – obnoviti/povzeti vsebino besedila; – v besedilu poiskati zahtevane podatke; – v besedilu prepoznati propagandne prvine; – izbranim besedam/besednim zvezam določiti so-/proti-/nad-/podpomenke in člane iste besedne družine, – v besedilu prepoznati stalne besedne zveze in jim določiti pomen in vlogo; – prepoznati tipične lastnosti strokovnih besedil; – popraviti neustreznosti/nerazumljivosti/nepravilnosti v besedilu; – zamenjati ponavljajoče se besede z navezovalnimi jezikovnimi prvinami; – zamenjati slogovno zaznamovane besede z nezaznamovanimi; – zamenjati prevzete besede z domačimi, – združevati in strnjevati povedi.

PISANJE	Dijak zna napisati naslednja besedila: – opis predmeta/naprave in njenega delovanja/delovnega postopka/navodilo za delo, – mali oglas, – obnovo tega, kar je slišal/videl/bral, – življenjepis, – delovni dnevnik, – oceno tega, kar je slišal/videl/bral, – strokovno poročilo. Piše ustrezna, razumljiva in jezikovno pravilna besedila.
1 OBRAVNAVA BESEDIL	Dijak je zmožen – povzeti tipične lastnosti besedilnih vrst; – ločiti – uradno besedilo od neuradnega, – zasebno besedilo od javnega, – vljudno besedilo od nevljudnega, – umetnostno besedilo od neumetnostnega, – strokovno besedilo od publicističnega, – prikazovalno besedilo od propagandnega, – stalno besedno zvezo od proste, – žargonski izraz od nežargonskega strokovnega, – domačo besedo od prevzete.

2 TEMELJNI JEZIKOSLOVNI POJMI	Dijak je zmožen pri razčlembi besedil in pri njihovih medsebojnih primerjavah uporabljati naslednje temeljne jezikoslovne pojme: – črka, glas, beseda, besedna zveza, stavek, poved, besedilo; – samoglasnik, soglasnik, naglas; – narečna beseda, strokovni izraz/termin, žargonski izraz, sopomenka, protipomenka, nadpomenka, podpomenka, besedna družina, stilno nezaznamovana/zaznamovana beseda, domača beseda, prevzeta beseda, stalna besedna zveza; – tvorjena/netvorjena beseda; – sporočevalec, naslovnik, okoliščine; – uradni jezik, državni jezik.
3 TEMELJNA PRAVOREČNA IN PRAVOPISNA PRAVILA SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA	Dijak pozna – temeljna pravorečna pravila: – izgovor glasov slovenskega knjižnega jezika, – temeljna pravopisna pravila: – zapisovanja slovenskih glasov in glasovnih sklopov s črkami, – rabe velike in male začetnice, – deljenja besed, – pisanja prevzetih besed, – rabe ločil, – pisanja skupaj in narazen/z vezajem. Dijak zna – zapisati glasove/glasovne sklope,

	– določiti naglasno mesto v besedi, – deliti besede, – zapisati pravilno začetnico v besedi, – pisati prevzete besede, – pisati besede skupaj/narazen/z vezajem.
4 VLOGA IN POLOŽAJ SLOVENSKEGA JEZIKA V SODOBNOSTI IN PRETEKLOSTI	Dijak pozna – zakonsko postavitev slovenščine in drugih jezikov v Republiki Sloveniji; – položaj slovenščine v zamejstvu in izseljenstvu; – okoliščine za rabo knjižnih in neknjižnih, žargonskih in nežargonskih izrazov, slenga; – posebnosti svojega narečja/pokrajinskega jezika; – značilnosti najstniškega slenga. Dijak zna uporabljati sodobne jezikovne priročnike.

KNJIŽEVNOST

SPREJEMANJE UMETNOSTNIH BESEDIL Dijaki sprejemajo umetnostna besedila v skladu s svojo recepcijsko zmožnostjo in po načelu življenjske bližine, da bi ohranjali in razvijali osebne, kulturne ter družbene vrednote.	Dijak je zmožen ohranjati in razvijati osebne, kulturne ter družbene vrednote.
BRANJE IN POSLUŠANJE UMETNOSTNIH BESEDIL Dijaki berejo in poslušajo umetnostna besedila.	Dijak je zmožen pravilno pravorečno, smiselno in tekoče brati.

POGOVARJANJE IN GOVORNO NASTOPANJE Dijaki izražajo svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje umetnostnih besedil v pogovoru in v govornem nastopu.	• Dijak je zmožen v pogovoru in v govornem nastopu izraziti svoje doživljanje in razumevanje prebranih ali slišanih besedil. • V skladu s svojo recepcijsko stopnjo je zmožen izraziti lastna stališča o teh besedilih (vrednotiti besedila in njihove prvine). • Svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje utemeljuje. • O prebranih ali slišanih umetnostnih besedilih se je zmožen pogovarjati s sogovorci. • Govorni nastop je zmožen izvesti povsem samostojno.
PISANJE Dijaki pišejo besedila, v katerih izražajo svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje umetnostnih besedil.	• Dijak je zmožen izraziti svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje prebranih ali slišanih umetnostnih besedil v pisnem izdelku (doživljajski spis, vodena interpretacija). • Svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje utemeljuje.
PREPOZNAVANJE IN OPISOVANJE TEMELJNIH LITERARNOZGODOVINSKIH ZNAČILNOSTI Dijaki prepoznavajo in opisujejo tiste temeljne literarnozgodovinske značilnosti, ki jim pomagajo k boljšemu razumevanju umetnostnih besedil.	– Dijak je zmožen povezati značilnosti dobe in smeri ter dejstva iz življenja in dela avtorjev s prebranimi ali slišanimi umetnostnimi besedili.
PREPOZNAVANJE IN OPISOVANJE TEMELJNIH LITERARNIH PRVIN Dijaki prepoznavajo in opisujejo tiste temeljne literarne prvine, ki jim pomagajo bolje razumeti in interpretirati umetnostna besedila.	• Dijak je zmožen prepoznati literarno prvino. • Dijak je zmožen opisati literarno prvino. – Dijak je zmožen v vodenem pogovoru ali v pisni vodeni interpretaciji uporabljati temeljne literarnoteoretske pojme.

Književna besedila

Peter Klepec – ljudska pripovedka

Zeleni Jurij – ljudska pesem

Linhart, Ta veseli dan ali Matiček se ženi

Prešeren, Krst pri Savici (Uvod)

Levstik, Martin Krpan

Jenko, Tilka

Jurčič, Sosedov sin

Kersnik, V zemljiški knjigi

Tavčar, Cvetje v jeseni

Cankar, Kostanj posebne sorte

Župančič, Z vlakom

Kosovel, Ekstaza smrti

Prežihov Voranc, Boj na požiralniku ali Samorastniki

Kranjec, Režonja na svojem

Menart, Nežnost v mraku

Minatti, Nekoga moraš imeti rad

Pavček, Pesem o zvezdah

Zidar, Sveti Pavel

ali druga besedila v skladu z naslednjim didaktičnim navodilom za pouk književnosti v srednjem poklicnem izobraževanju: "Vsebina je sredstvo za doseganje ciljev; ni predpisana, temveč priporočena. Namesto predlaganih umetnostnih besedil lahko učitelj izbere druga, če lahko dijaki ob njih dosežejo iste cilje."

Besedilo domačega branja, ki ga izbere kandidat.

Prvine književnih besedil

Snov, motiv, tema, ideja, književna oseba, književni prostor, književni čas, zgradba, dogajanje, zgodba; lirski pesem, epski pesem, pripovedka, povest, roman, novela, črtica, tragedija, komedija, lirika, epika, dramatika, poezija, proza, pesnik, pisatelj, dramatik.

4. ZGRADBA IZPITA

Izpit je sestavljen iz pisnega in ustnega dela.

Pisni del obsega:

- branje/poslušanje neumetnostnega (strokovnega/uradnega) besedila (približno 400 besed),
- pisno razčlenjevanje tega besedila,
- tvorjenje (pisanje) neumetnostnega (uradnega) besedila.

Ustni del izpita obsega:

- zagovor pisnega dela izpita,
- pogovor o prebranem književnem besedilu:
- ob odlomku na izpitnem listu in
- o književnem besedilu za domače branje.

Na izpitnem listku so:

- navodilo, naj kandidat svoj pisni izdelek zagovarja (kopija kandidatovega pisnega izdelka je priloga);
- navodilo, naj kandidat izrazi in utemelji svoje razumevanje odlomka književnega besedila;
- navodilo, naj kandidat izrazi svojo bralno izkušnjo ob književnem besedilu domačega branja.

Ocena zaključnega izpita je sestavljena iz ocene pisnega in ocene ustnega dela izpita.

5. TRAJANJE IZPITA

Pisni del izpita obsega 90 minut in ustni del izpita do 20 minut. Kandidat ima pravico, da se na ustnem delu izpita 20 minut pripravlja na odgovor.

Naloge za pisni in za ustni del izpita sestavi aktiv učiteljev slovenščine na šoli, ki jo je kandidat obiskoval. Pisni izpit ovrednoti učitelj, ki je kandidata poučeval. Ustni izpit kandidat opravlja pred komisijo, izpraševalec oziroma ocenjevalec je praviloma učitelj slovenščine, ki je kandidata poučeval v zaključnem letniku.

6. VREDNOTENJE IN OCENJEVANJE

Merila za ocenjevanje pisnega izdelka (= 50 točk)

1. razčlemba prebranega/poslušanega besedila (25 točk)

2. pisanje neumetnostnega besedila (25 točk)

sestava besedila: pomenska

pragmatična

besedno-slovnična

tvorna

Merila za vrednotenje ustnega izpita (= 50 točk)

Jezik (15 točk)

- zagovor pisnega dela
 - utemeljevanje svojih rešitev (5 točk)
 - popravljanje napak (5 točk)
 - utemeljevanje popravkov (5 točk)

Književnost (30 točk)

- izražanje razumevanja odlomka književnega besedila in utemeljevanje razumevanja – 15 točk
(10 točk razumevanje, 5 točk utemeljevanje)
- pogovor o bralni izkušnji (doživljanje in vrednotenje) besedila domačega branja – 15 točk
(5 točk doživljanje, 5 točk vrednotenje, 5 točk utemeljevanje)

Kultura dialoga (5 točk)

- aktivno sodelovanje v pogovoru in upoštevanje govornega položaja (tudi raba ustrezne socialne zvrsti, obvladanje knjižne izreke) (2 točki)
- tvorjenje razumljivega in jezikovno pravilnega besedila (3 točk)

7. SHEMA IZPITA

Zgradba	Trajanje	Možno število točk	Doseženo število točk
PISNI DEL	90 minut	50	
Razčlemba prebranega/poslušanega neumetnostnega besedila		25	
Pisanje neumetnostnega besedila		25	
USTNI DEL	20 minut	50	

Zagovor pisnega dela		15	
Razumevanje prebranega odlomka književnega besedila, utemeljevanje		15	
Doživljanje in vrednotenje književnega besedila domačega branja, utemeljevanje		15	
Upoštevanje kulture dialoga		5	